

finestra

Ramón Zallo

“Democràcia i diversitat
davant el canvi digital”

Conferència realitzada en la Lliçó Inaugural Josep Irla 2018-2019,
a la Universitat Pompeu Fabra

Ramón Zallo (1948) és llicenciat en dret i en economia per la Universitat de Deusto i és doctor en ciències de la informació per la Universitat del País Basc. És un reconegut acadèmic en els àmbits de la comunicació i la cultura. Ha basat part de la seva trajectòria a analitzar les relacions d'aquests àmbits amb l'economia i la política, des d'una òptica basca. És un dels autors més reconeguts en la seva branca de recerca, i part de la seva investigació és la que va exposar durant la Lliçó Inaugural Josep Irla 2018-2019.

Bon dia a tothom,

L'exposició que presentaré vol correlacionar el canvi digital, descrivint les modificacions que s'han produït en els últims anys, amb la democràcia i la diversitat.

L'esquema que seguiré serà: primer situar els contextos en què s'ha produït el canvi digital i, a la vegada, les variacions que s'han produït en la democràcia i el fenomen de la diversitat. Un cop analitzats els contextos, aprofundiré en els clarobscur dels problemes que es plantegen en els tres camps per, finalment, proposar alguns canvis que s'haurien de gestionar per anar cap a la direcció adequada.

Aquestes interaccions entre el canvi digital, la cultura i la comunicació crec que han de fugir de dos enfocaments que crec que són problemàtics: un, el dels panegírics sobre el que és i cap a on ens porta el canvi digital; i un altre sobre allò simplement problemàtic— o negatiu. Situem-nos en un camp diferent a l'hora de correlacionar el canvi digital, el canvi en la cultura, el canvi en la digitalització com a fenòmens de societat i del poder.

Gairebé com a resum d'aquesta ponència, pretenc una descripció objectivament possible sobre els beneficis i els riscos tecnològics, així com la seva hipotètica contribució a la democratització del poder polític i a la distribució del poder. Lamentablement entenent que en el moment actual no tendim cap a un poder democratitzat ni cap a un poder econòmic distribuït, i tampoc cap a un major reconeixement institucional a la diversitat per la qual cosa l'efecte és d'aprimament democràtic: el fet de la marginació de la diversitat en aquests fenòmens de migracions que han despertat solucions absolutament xenòfobes. Això no ho solucionen les tecnologies. És més, el canvi digital i aquestes tecnologies el que poden facilitar és una apropiació plutocràtica dels avanços que es duen a terme, amb una gestió dels mercats que al final busquin una gestió pavloviana de la democràcia, de les nostres conductes.

Per tant, aquestes promeses que podrien portar al final el canvi digital, poden reconduir-se a través d'una generada manipulació de tal manera que no només produeixin fenòmens de no-regeneració democràtica, sinó

L'aprimament dels estats, especialment en el septenni de la crisi recent (2008-2014), ha fet que els mateixos estats hagin abandonat les seves responsabilitats sobre el benestar social. I això s'ha traduït en decepcions de majories

que es multipliquin els problemes per a la regeneració democràtica.

El context

Els fenòmens no s'esdevenen conceptualment sinó en espais, territoris, èpoques, correlacions de forces entre grups socials, classes socials...

Per tant, definir els contextos, si més no de manera molt sumària, em sembla central per començar, perquè és en ells mateixos on es produeix el canvi digital, els canvis democràtics, i l'explosió de la diversitat com a tal.

Primer canvi de paradigma: estem en una fase de salt cap a un capitalisme post-fordista caracteritzada pels fenòmens de desposseïció que explicava Harvey, els fenòmens d'expropiació que parlava Vega, o d'expulsions que certifica Sassen.¹ Aquests fets, traslladats al camp comunicatiu, ens porten a una època de desposseïció simbòlica, on mit-

jançant el discurs de les societats de masses anem perdent la gestió, del que serien els valors, les conductes, els criteris d'opinió pública i els elements de gestió.

Segon context: l'aprimament dels estats especialment en el septenni de la crisi recent (2008-2014) ha fet que els mateixos estats hagin abandonat les seves responsabilitats sobre el benestar social. I això s'ha traduït en decepcions de majories. D'aquí en sorgeix el brou de cultiu per l'aparició de grups polítics xenòfobs o de les crisis de la democràcia o de l'arribada de salvadors de pàtries.

Tercera idea: el gir geoeconòmic s'ha produït cap a l'Àsia, perjudicant la UE. I el canvi del rol que jugaven els EUA, ha substituït la dinàmica de globalització amb la qual vam ser tan crítics, per un altre paradigma globalitzador lligat a un proteccionisme en favor de la primera gran potència.

Quart canvi de context: la crisi econòmica. El malestar democràtic s'ha traduït en l'aparició de populismes xenòfobs que estan molt per davant dels fenòmens de populismes progressistes, apareguts per exemple

durant els anys 1980 a l'Amèrica Llatina, i que van ser autèntiques benediccions per a aquest continent en la mesura que va canviar, almenys durant una època, les relacions de forces entre les elits plutocràtiques i les masses socials.

Amb tot, però, el nou protagonisme de les societats civils enfront d'aquest malestar democràtic, no està aconseguint solucionar l'aprimament professionalitzat de l'estat que continua existint en les societats democràtiques com a tal.

Darrera modificació de context a tenir en compte: l'aflorament de les identitats abans ignorades sembla potser la dada més positiva de l'època actual. Perquè la diversitat també és el gènere i l'explosió del moviment feminista, com també ho són les petites nacions, i l'aparició de les identitats virtuals. En aquest sentit, cal afegir que existeix dins de les societats de masses possibilitats de connexió de l'individu a través d'eines tecnològiques per explicar la seva pròpia opinió en aquesta societat.

Temàtiques que d'alguna manera s'estan traduint en fragmentacions

¹ En referència a David Harvey (1935), geògraf i teòric marxista nord-americà; Renan Vega Cantor (1957), historiador marxista colombià; i Saskia Sassen (1947), sociòloga i economista nord-americana.

El canvi digital caldria entendre'l no com un canvi de formes, velocitats d'accessos o simplement discursos. No és això però tampoc el contrari

socials i amb problemes per a la transmissió generacional de les formes de vida, que són cada vegada més vinculades, als canvis tecnosocials, i com sempre, a les disponibilitats de renda.

Aquest és el context en què voldria situar aquesta lliçó.

El canvi digital caldria entendre'l no com un canvi de formes, velocitats d'accessos o simplement discursos. No és això, però tampoc és el contrari. I aquí vull fer una menció explícita al corrent dels «transhumanistes». Aquest corrent de pensament, que per exemple financen Google i altres empreses, aposta per l'enfocament neoliberal. Ens venen a dir que la tecnologia allibera els humans del regne de la necessitat per introduir-los sense conflictes en el regne de la llibertat.

Existeixen qüestions positives dels canvis tecnològics com poden ser la prevenció de malalties, l'Internet de les coses, la connexió –fins i tot del cervell– al núvol, la *ciborgització* humana, pròtesis de realitat augmentada, les mutacions genètiques... tots aquests elements poden provocar fenòmens absolutament indesit-

jats si s'emmarquen en una societat, diguem, elitista i de classes en les quals l'addicció, la pèrdua de temps, el debilitament d'habilitats cognitives, la nova segmentació social per l'accés a la biotecnologia o la delegació tecnocràcia en la intel·ligència artificial, es puguin portar a terme en perjudici de la deliberació dels marcs conceptuals —frames— i de la percepció sensible.

És a dir, al final hi ha una delegació de comportaments, conductes i criteris a un Internet gestionat per la intel·ligència artificial i amb problemes reals de la mateixa sostenibilitat de l'espècie humana.

En aquest sentit, cal entendre que el canvi digital és una resposta, sistèmica també, a la pròpia reproducció del sistema, en aquest cas un sistema capitalista, on davant les grans contradiccions que tenia, ve a aportar una nova forma de canalitzar els problemes relacionats amb la productivitat, l'acumulació, la demanda solvent o la disposició social, tot situant-nos en un context de noves relacions de poder i socials en el qual es decideixen la utilització de les tecnologies.

No és la tecnologia la que transforma el món, sinó que són les relacions de poder i socials les que situen el lloc de la tecnologia. Crec que això de posar el carro darrere dels bous és una bona actitud per no confondre'ns.

La interpretació sobre el canvi digital és complexa, i per aquest motiu em permetré diferenciar entre el que considero el que són els aspectes positius, el que són zones de clarobscur, i el que són realment àmbits bastant foscos, fins i tot sinistres.

Cal destacar la convergència digital com a element positiu del canvi digital. De fet, la convergència entre l'audiovisual, la informàtica i l'Internet, ha trastocat tot el sistema comunicatiu. I en aquest sentit, aquesta cartografia significa que tenim moltes més finestres, temps i moments des dels quals accedir.

Les xarxes socials, plataformes, el vídeo amatuer, els *commons*... Les noves pràctiques signifiquen realment un avenç tecnològic per a la humanitat i són eines generadores d'informacions i creacions. Per tant, per l'*homo connectus*, que som ja

Un aspecte que cal assenyalar és que a les comunitats convencionals i fortes, les comunitats culturals, les identitàries, les polítiques, les familiars... s'encavalquen en comunitats virtuals

tots, indica que disposem d'una destresa que abans no teníem com a espècie: la virtualitat en la formació del que seria simbòlic o del coneixement.

I és en aquest sentit que es dona un accés a la informació horitzontal, es desperta un interès social per la informació que abans no hi era i es produeixen també nou tipus de vincles i d'autoorganització social sobre xarxes que abans eren impensables.

Tot això forma la part positiva dels canvis que s'han produït, de tal manera que les col·lectivitats mateixes pensen que la informació és un bé de responsabilitat col·lectiva, o com diem en economia, un bé obert i no rival. I no només ja ho sustenten les empreses o les administracions, sinó que, de fet, es multipliquen els intercanvis entre els propis usuaris que disposen de l'accés a la informació i de les tecnologies, tot i que a vegades pugui anar en detriment de la professionalitat o de la verificació de les dades.

Per tant, les xarxes i la tecnologia són uns àmbits molt favorables a la democratització del coneixement.

Perquè el cost de l'accés, sense suports, de forma clònica, sense desgast, sobre milions de continguts s'abarateix de forma exponencial tendint a un cost zero per unitat d'ús. Per això aquesta reproducció clònica, sense còpies, ens acosta teòricament a aquest punt en què tot el coneixement podria esdevenir bé públic perquè la tecnologia ho permet. És un canvi substancial en la relació de la societat amb les tecnologies.

Per tant, aquesta situació és millor que l'anterior cultura de la indústria que moltes vegades recordem amb nostàlgia, i a la qual hem dedicat tants anys a estudiar. I per què? Perquè era una cultura hegemnitzada per a qui disposava del capital per produir-la i per distribuir-la i on tenia la funció de *gatekeeper*, de decidir què és accessible i quin preu té. Hi havia una funcionalitat directa entre els grans mitjans gestionats per la *cremè* de la *cremè* del gran capital, que tenia uns recursos d'influència a través del poder mediàtic per gestionar la vida social.

Aquesta època basada en la capacitat de distribució de coneixements dilueix també el vell oligopoli del

pensament distribuït a través d'aquests mitjans professionals, i ara es multipliquen els focus i centres de gestió d'opinió pública. Tenen de bo a més que —a través de *hashtags* o missatges concentrats que interroguen, apel·len...— situen el camp de l'espai públic i de l'opinió pública a tocar de terra entre diversos grups socials que s'interroguen.

On es veuen més els beneficis? Sobretot en els discursos, on hi ha més canvis, on hi ha frescor, canvi, provocació, *trolls*, originalitat... i tot això té efectes. Es destrueixen els discursos edulcorats; aquells que responien a allò políticament correcte i interessant per a la gestió de la vida pública des del costat de les elits —i que els permetia ocultar interessos o ideologies.

El canvi de discurs estén la base de la generació i circulació de la informació. No només som un punt terminal, sinó que també construïm discurs i idees. I és veritat, que en aquest nou marc, «a la selva hi ha de tot», i que s'hi troben elements que no afavoreixen realment el pensament fi —sigui radical o moderat— sinó per contra un de bast i sense

La premsa es diversifica, ja no és necessari tenir grans impremtes i una capçalera costosíssima de les que solament en podien disposar l'elit del capital financer, sinó que es pot tenir una premsa *online* força barata, força eficaç

matisos, valoratiu. Però en tot cas és una descentralització que dificulta els discursos dominants que hegemonitzen la vida pública, els quals han de buscar noves vies per poder imposar-se.

La premsa es diversifica, ja no és necessari tenir unes grans impremtes i una capçalera costosíssima, que solament estava a l'abast de l'elit del capital financer, sinó que es pot tenir una premsa *online* força barata, força eficaç i una bona barreja de recursos, de coneixement i bons equips que aporten nous discursos socialment necessaris.

Per tant, un aspecte que cal assenyalar és que a les comunitats convencionals i fortes, les comunitats culturals, les identitàries, les polítiques, les familiars... s'encavalquen així en comunitats virtuals, que no anul·len les geografies ni la vida material ni la convivència, sinó que s'agreguen a elles i les rebenten, incorrent de vegades en el risc que els qui gestionen les xarxes, els seus protocols d'accés, els discursos i la seva publicitat també puguin arribar a influir i controlar els processos centrals de la vida social.

Clarobscur

Pel que fa als clarobscur, cal distingir entre les potencialitats dels usos tecnològics i la seva expressió social.

A mi em posava malalt quan les tecnologies s'analitzaven sempre per les seves potencialitats: això pot fer això, una cosa pot fer allò... Bé, poder poden. El problema és que, en la vida social, segons com s'introdueixin les variables, les potencialitats es poden convertir just en el seu contrari. I la realitat sistèmica és i això ve molt relacionat amb els 200 anys del naixement de Karl Marx que el poder, les lleis, les convencions humanes i les empreses tecnològiques restringeixen creixentment els àmbits de lliure accés, encerclen continguts, sancionen la llibertat d'expressió i els amos del pro-comú o reapliquen les lleis de propietat intel·lectual de l'era analògica a l'era digital. És a dir, que, tenint les forces productives la capacitat de generar un coneixement a l'abast de tot el món amb unes eines senzilles i a cost pràcticament zero, la societat via les seves elits, utilitza els recursos i la regulació de la llei de propietat

intel·lectual per a l'apropriació de la tecnologia i l'encerclament dels discursos; de tal manera que el que era una gran oportunitat, a través d'aquestes relacions de poder, es transforma en una reapropriació creixent —no sense pugna: no són batalles resoltes, sinó permanents.

Un altre aspecte que situem en les penombres és el diferent accés a la lectura, a la vegada que la informació més estratègica està encriptada, no és accessible.

La lectura no lineal i associativa dels hipertextos, convida a una altra cultura —diferent a la viscuda fins al moment— més marcada per la il·lustració. És un tipus de lectura en hipertext, de flux, polièdrica i mestissa, volàtil, lleugera, associativa, d'ús ràpid i no necessàriament qualificada. Per tant trenca amb els motlles cartesianes i materialistes clàssics, inductius, deductius i contextuals als que estem acostumats.

Això significa un gran desordre de fluxos, amb pèrdues de sentit, amb molta informació *speed*, és a dir, ràpida, fugaç i poc conflictiva. I a les xarxes socials és notòria la tendència tribal

Hi ha emergències de nous periodismes compromesos que tenen els seus propis canals i ja no es converteixen en veus efímeres, petites per a reductes, sinó que poden arribar a col·lectivitats, fins i tot, més enllà del mateix país

a polaritzar les tensions d'un «nos» enfront d'un «altres», on s'introdueix un maniqueisme de contraris que no ajuda el pensament fi, precisament.

Guanyen més importància les destreses que els mateixos continguts. En tot cas, aquesta tecnologia, vista des d'un punt de vista social, no ens fa iguals sinó que els coneixements previs, les segmentacions socials, els micro-lideratges que aquestes estableixen, així com els idiomes marquen les preferències conversacionals. És a dir, no és un tipus d'oceà igual, sinó que aquesta situació ens segmenta també l'ús de les mateixes xarxes, i no ens fa iguals en el seu interior en absolut.

Enfront aquest magmàtic discurs d'un sol ús, beneficis en una determinada direcció, manipulat en unes altres, continua sent rellevant la funció acadèmica de l'anàlisi dels discursos, dels relats coherents, racionals i crítics per disputar l'espai amb aquestes postveritats irracionals que no tenen responsabilitat, que són d'un sol ús, que no tenen profunditat però en canvi sí influeixen. Això també fa important que promoguem l'aparició de nous

mediadors i lideratges d'opinió. De tota manera, aquest trànsit a la cultura digital no està sent fàcil. Recordem totes les ofensives que hi ha hagut dels titulars de propietat intel·lectual quan criminalitzaven els usuaris per descarregar-se d'Internet tot allò que fos accessible. I naturalment tots aquests usuaris eren acusats de criminals, de lladres i d'altres perles.

La veritat és que l'economia de l'era analògica estava en qüestió. I la nova era de l'economia digital no s'ha estabilitzat en absolut, i els usuaris es resisteixen a pagar més enllà del que ja ho estan fent: aparells, consums de xarxa, tarifes, algunes subscripcions... ja que no poden donar més de si des del punt de vista de les economies domèstiques com a tals.

Això ha portat, òbviament, a aquesta inestabilitat. Ha comportat una crisi de la indústria cultural clàssica. Ha fet que l'empresa de premsa escrita, de ràdio i de les televisions hagi hagut de buscar rendes fins i tot amb aquells que els han arruïnat, com Spotify, Google, Facebook, Netflix, Youtube...

El propi bon periodisme ha entrat en aquesta època, també en crisi però no en desesperació, ja que emergeixen nous periodismes compromesos que tenen els seus propis canals i ja no es converteixen en veus efímeres, petits reductes, sinó que poden arribar a col·lectivitats, fins i tot, més enllà del mateix país.

Els continguts tampoc no han entrat tant en crisi. Pensem en Netflix o HBO: també estan tenint un èxit important amb les produccions cares. És a dir, la professionalització o les grans produccions, no han arruïnat el que seria l'emergència d'un audiovisual professionalitzat. El que passa és que l'han concentrat en els pocs països que tenen la capacitat d'arribar a tot el món a través de dispositius que ara mateix explicaré.

Per tant, la tendència no és que l'adversitat floreixi molt i tinguem on escollir, sinó al revés. El conductisme porta a determinades sèries, determinades pel·lícules que siguin de visualització inevitable i es converteixen en fenòmens de masses. Totes les dinàmiques de demandes es concentren en aquests pocs productes molt promocionats.

L'escletxa digital intergeneracional ara s'ha ampliat de manera significativa i a escala planetària és més àmplia que l'analògica en el passat, ja que hi ha països sencers que queden fora d'aquests recursos

Per tant, el que tenim és una llarga cua de molts petits productes a altres escales que tenen dificultats per subsistir mentre que unes poques produccions absorbeixen rendes, no només audiència, i el seu àmbit ja no és l'àmbit nacional, estatal o europeu, sinó mundial.

Hi ha un procés de concentració al voltant de poques produccions molt influents, molt cares, molt professionalitzades i molt orientades per acumular públics i hores de visionament. A més, ho fan des de diferents plataformes amb preferències de pantalla, amb productes transmèdia, que els dona l'opció de versatilitat i protagonisme. Això passa en un marc on s'amplien les hores de visionat per part de les persones, no només de productes amateurs sinó també professionals.

Això vol dir que, tot i ser les xarxes les que tenen el poder, ja s'han situat també, en el camp de la distribució de contingut, tota una sèrie de capitals que moltes vegades tenen a veure amb les mateixes xarxes de cara a obtenir rendes que, a vegades, no arriben a tenir simplement per les connexions, ja que hi ha una

distància sideral entre la capitalització borsària que té un Google o un Facebook i el nivell de rendes que poden acumular cada any. I fins i tot existeix una diferència dins aquests grups tan grans.

Una altra zona de penombra és l'escletxa digital. L'escletxa és inferior a l'analògica: almenys anteriorment la indústria cultural pal·liava aquesta escletxa per la via dels museus, de les biblioteques, de socialitzar la lectura per via de l'educació o per la publicitat.

Però l'escletxa digital intergeneracional ara s'ha ampliat de manera significativa, i a escala planetària és més àmplia que l'analògica en el passat, ja que hi ha països sencers que queden fora d'aquests recursos.

L'espai públic també ha canviat i s'ha ampliat. Abans, l'espai públic era el de la discussió pública. Però ara l'espai públic s'ha ampliat a la mateixa llar i ja no és un punt terminal, un punt d'arribada, sinó també és un punt des d'on s'emeten continguts; forma part d'un espai públic nopolític: un espai públic de comunicació i interacció socials. Això és producte

de l'*homo digitalis* i a més de l'*homo voice*; és a dir, a qualsevol moment, en qualsevol lloc o circumstància hi ha una connexió permanent.

Això comporta que hi ha un espai públic, on hi ha una pugna també per part de les empreses i els configuradors d'opinió per intentar gestionar aquest espai que realment és influent, que abans no existia i ara té més rellevància. Per això procuren posar límits, com veurem, a la privadesa o, que hi hagi un control des de regles comercials.

El costat fosc

Aquest camp està dominat per un oligopoli mundial que anomeno «els senyors de la xarxa», on estarien els proveïdors de serveis —Amazon, Apple o Alibaba—, plataformes —Facebook, Youtube, Netflix—, cercadors —Google—, aparells —Apple i la sud-coreana Samsung— o programari —Microsoft.

Aquestes empreses, encara que ja han escurat bona part del seu control, ja s'estan preparant per a la següent fase, on estan invertint més,

Un dilema actual és fins a quin punt, sense caure en la censura, hem d'afrontar fenòmens d'intermediació vicària a través d'agències de valoració de notícies o alguna cosa per l'estil

que és l'època de la intel·ligència artificial, els *big data* i l'Internet de les coses, com a camp més prometedor i on la remuneració podria ser més clara, més evident que tota aquesta època que hem viscut, que de vegades sembla més un entrenament lectiu a l'entrada a Internet a l'espera d'una manera de valorització econòmica; la qual podria venir a partir d'aquests valors afegits que les mateixes empreses gestionen des dels seus propis interessos.

Tot i que els usuaris encara guanyen rellevància i tenen capacitat d'acció autònoma, la veritat és que no dominen el procés. Perquè cada vegada més veuen una gestió creixent dels processos comunicatius.

Cada cop més hi ha interferències sistemàtiques, ja sigui a YouTube, o a Twitter, per part de les empreses. El que sí que s'han obert són algunes possibilitats defensives davant d'aquests mitjans, però el poder no ha passat de les empreses cap al nostre teclat. Això és un conte que ignora els principals macro-poders planetaris tant en l'àmbit tecnològic com en el financer, perquè van ple-

gats i de cap manera els trobem en una situació d'horitzontalitat.

El poder no és horitzontal

Aquests grups es concentren i s'amaguen cada vegada més. Tenen com a regla l'opacitat total amb múltiples tallafocs, busquen no estar exposats després del que va passar amb les filtracions de Wikileaks, per seguir controlant els fils.

Tots ells són conductors, a més algorítmics, de les nostres respostes cada vegada més pavlovianes: busquen els «m'agrada», els «no m'agrada», qüestions breus que estarien en els límits de la interacció social. Pensats per cobrir necessitats sí, però d'una certa manera: perden privadesa, marcs conceptuals i control de la teva pròpia informació. Per aquest motiu són importants les iniciatives que es puguin adoptar, com insistiré, en la sobirania tecnològica i infraestructural tant en software com en hardware i els sistemes de comunicació.

Les estratègies que manegen ja ni tan sols són de relacions públiques,

havent-hi ocultació, proliferació de notícies falses, de postveritats que relativitzen tant que no fa falta ni desmentir qualsevol informació, perquè tot és qüestionable; i el relativisme resignat en el qual ens estem instal·lant no facilita que hi hagi discursos contrastables.

Això ens situa en el dilema actual en el qual ens trobem els que som tan crítics, i és fins a quin punt, sense caure en la censura, hem d'afrontar fenòmens d'intermediació vicària a través d'agències de valoració de notícies o alguna cosa per l'estil, que puguin introduir una mica d'ordre de tanta informació falsa.

Així mateix el principi de neutralitat de la xarxa està en qüestió, no funciona. Això afecta la generació de l'opinió pública perquè cada vegada més cadascú opera des d'àmbits tribals, cadascú opera en la seva pròpia tribu, integrada per aquells que tenen més connexions i més definicions col·lectives. En canvi, es dissol la vinculació social, és a dir, allò que fa societat a grups diferents, a comunitats que tenen almenys algunes qüestions en comú i algunes formes de raonament o de valors referencials.

Les primeres idees optimistes que teníem de la xarxa horitzontal podien valer quan comptaven amb una elit tecnològica, sensible, progressista, que volia horitzontalitat en informació i compartir els recursos amb uns altres

Aquí entrem en una zona perillosa de problemàtiques, i a més en dos aspectes força clars.

Per una banda, des d'un punt de vista comercial, el «big data» converteix la ciutadania en una «societat transparent», de cristall. Anem deixant rastre, traços per on passem: quan anem pel carrer, quan deixem un «tick», quan anem al cinema, quan ens descarreguem alguna informació. Una societat transparent, no regulada, oculta i de memòries vendibles sobre cadascun dels individus, usos, hàbits, consums, contactes i localitzacions. Tot està a la venda. I això és el que fa que siguem una societat transparent.

Per la seva part, l'àmbit polític avança en la recollida d'informació sensible, oculta, d'ús sociopolític per a moments delicats com a «societat vigilada». Una societat exposada als poders que busquen disciplinar la ciutadania amb la seguretat, tot recol·lectant informació a Internet.

Aquests elements ens porten al Panòptic de Bentham i Foucault amb la seva inquietant i potencial omnipresència entre els vigilants i

els vigilats, que al final assumeixen la seva pròpia condició; a la inquietant repressió totalitària del Gran Germà de 1984 de George Orwell; o a la droga amb què narcotitzen els personatges d'*El món feliç* d'Aldous Huxley. Tenim una barreja de les tres coses. Aquesta barreja és la que ens han portat a les xarxes en els últims temps.

Les icones sobre les que es van rendint totes aquestes dinàmiques són dues: d'una banda, «tot val per al mercat»; i d'altra banda «la seguretat nacional». Són dos mites del nostre temps, que si ens fixem estan ratificat sobretot, d'una banda, el sistema econòmic i, d'altra banda els àmbits de poder.

Això ens porta a pensar que potser les primeres idees que teníem de la xarxa horitzontal eren optimistes: tots tenim discurs, la mateixa societat genera el seu discurs i ho comparteix amb uns altres sense la necessitat de mediadors... tot això, podia valer quan una elit tecnològica, sensible, progressista volia horitzontalitat en informació i estava disposada a compartir els recursos amb uns altres.

Però el salt fet a 3.000 milions de persones que estan manejant informació al llarg del món, comporta un salt comunicatiu d'una xarxa petita a una xarxa gegantina on el sentit comercial s'infiltra inevitablement, i on les regles comercials es van imposant a poc a poc.

D'aquí es crea el mercat publicitari. Per exemple, les plataformes digitals es calcula que generaven uns 365.000 milions de dòlars en 2017, i el valor borsari a maig del 2018 de les 20 primeres era de 5.788 bilions de dòlars, acaparat sobretot per les GAFAM —Google, Amazon, Facebook, Apple i Microsoft—, seguides de les dues xineses Alibaba i Tencent, i situant-se en vuitè lloc, de nou, una altra empresa occidental: Netflix.

El negoci es desplaça a poc a poc de la gratuïtat de serveis, que era on es van crear aquests negocis. A poc a poc estarem disposats a entregar paquets interessants d'informació a pagar pels negocis. És a dir: la subscripció d'accés gratuït a canvi d'informació de la meua vida privada. Fins ara la regla era així: tothom venia informació, es despullava davant els gegants empresarials a

La comunicació ha crescut molt més ràpidament que la democràcia que, en canvi, està necessitada de legitimitats i regles de joc per ser acceptada, amb processos lents per força. Comunicació i democràcia funcionen des d'exigències diferents

partir d'un preu a canvi de l'ús de la mateixa informació que nosaltres hem transmès als agents que la subministren.

Per definició, la nova configuració conspira contra la democràcia i la diversitat. Aquest fet no encoratja a pensar que aquests processos afavoreixin l'aprofundiment democràtic respecte a la diversitat, sinó que poden fer estralls en la democràcia i la diversitat. L'agenda oculta d'informació de l'altre Internet, de la que no en sabem res; l'hegemonia transnacional dels mitjans de les xarxes; la prioritat estratègica de les corporacions i els governs en les gestions de la informació; la vigilància planetària; la informació no contrastada; les polítiques de relacions públiques generalitzades; la gestió de lobbies; la comercialització oculta de llistes; el maneig d'emocions des de la immediatesa poc reflexiva..... En resum, això no vol dir més democràcia ni més diversitat, sinó més aviat el seu contrari.

Per això, la idea és pensar que la reactivació democràtica vindrà més aviat de la iniciativa social. No es pot esperar res del contrari; tampoc dels

estats que no volen implementar polítiques anticoncentració.

I amb tot, està havent-hi algunes reaccions institucionals molt tímides com la taxa Google o la revisió de la Directiva Europea de drets d'autoria, que es revisa en una altra direcció; les multes per abús de posició dominant; o l'imposar les quotes europees del 30% a les plataformes digitals; o que hi hagi mecanismes perquè l'usuari notifiqui continguts considerats perjudicials, que es poden convertir en una arma de doble tall.

La veritat és que tots aquests elements ajuden a ubicar-nos en aquests contextos. A partir d'aquí sabràs la realitat i com et situes en aquesta. Cal ser molt crítics, però cal contextualitzar-ho. Però a partir d'aquí es requereix una estratègia tenint en compte aquest terreny que és contrari, però on has de buscar aquests elements que siguin d'impuls per fer polítiques nacionals de comunicació, polítiques en defensa de la llibertat o en l'àmbit que sigui.

Per tant, quan critiquem el sistema, cal que sapiguem que en formem part. Es tracta, per tant, de lluitar

contra ell des de dins utilitzant les eines que vagin en benefici de la diversitat i de la democratització sistèmica.

Canvis en les democràcies

Les noves tecnologies van ser saludades com a poderoses eines potencials d'aprofundiment democràtic pels politòlegs. La idea de participació democràtica es revolucionava. Més enllà de les asèptiques urnes electròniques, es van disparar les fantasies sobre les oportunitats per a la tele-democràcia o per a la democràcia electrònica perquè permetia una ciutadania directa, gairebé igualitària i sense jeràrquiques en els assumptes públics, en temps real i sense intermediaris, palpant els governants l'opinió directa d'una ciutadania constant. Ni l'oasi català ni l'oasi basc. Això: l'oasi de la democràcia a través de la xarxa.

Es pronosticava l'ampliació qualitativa de la llibertat d'expressió i del pluralisme i la intervenció ciutadana directa en la formació de l'opinió pública. Fixeu-vos com quan comencen

Teòricament la xarxa —amb una potent informació online, offline i de qualitat— pot ajudar qualitativament a l'autoorganització social, a reforçar la legitimitat de la democràcia, mitjançant millores qualitatives

a sorgir tecnologies, es disparen les utopies, normalment molt conservadores, però que donen a la tecnologia la funció de resoldre el que el conflicte social no ha estat capaç de resoldre per si mateix. La tecnologia sempre ho resol tot.

I aquest món tan edulcorat i tan magnífic que ens plantejaven, un món realment ideal, no es pot dir que no podria haver estat possible vist tot el que es deia, perquè la tecnologia ho permetia. Però clar, si es reencarna la vida col·lectiva en el que és el fenomen de poder diari, ja estem en una altra situació.

I per tant, hi ha un contrast entre l'hipotètic i el possible. I, res d'aquesta arcàdia tecnològica feliç ha passat més enllà de la millora de l'e-administració amb obertura de més canals d'informació i per a iniciatives locals puntuals de consulta.

La comunicació ha crescut molt més ràpidament que la democràcia que, en canvi, està necessitada de legitimitats i regles de joc per ser acceptada, amb processos lents per força. Comunicació i democràcia funcionen des d'exigències diferents.

No es poden prendre decisions per democràcia electrònica immediata perquè els consensos i les hegemònies en els projectes col·lectius no són la suma ni el creuament d'opinions, sinó el resultat, des de procediments acceptats, del contrast polític, del conflicte, de la mobilització social, de les pressions i de les legitimitats confirmades en la representació. Això no ho resol un vot electrònic en absolut.

Teòricament la xarxa —amb una potent informació online, offline i de qualitat— pot ajudar qualitativament l'autoorganització social, a reforçar la legitimitat de la democràcia, mitjançant millores qualitatives. Però requereix prèviament estar establint llistes obertes, consultes, fiscalització d'electes, ampliació d'espais de decisions... És a dir, moltes més condicions perquè no es converteixi en un camp manipulable, i per això cal pensar que el canvi digital pot tenir un paper de suport instrumental. Però, al mateix temps, cal adonar-se que també facilita que hi hagi grups fragmentats d'internautes, diferenciats per interessos que no representen el conjunt i que poden fer, a partir de la seva incidència en la pròpia

xarxa, un àmbit de poder enfront d'altres i no necessàriament en clau de vincle social.

Teòricament la xarxa és apta a les iniciatives populars legislatives, sempre que es resolgui un problema no menor: la universalitat. És a dir, el fet que no es diferencia la societat pels que disposen d'aparells per entrar en el coneixement i els que no en tenen, perquè quedarien exclosos. Això no està resolt en absolut.

Teòricament les funcions de transparència i rendició de comptes podrien fer un salt qualitatiu amb Internet. Però la pregunta és: si en el funcionament institucional normal no hi ha voluntat per fer-ho, per què haurà d'haver-hi una voluntat de transparència en el món de la xarxa com si fos una mena d'àmbit neutre controlat per la vida pública?

Per tant, aquí cal, d'alguna manera, pensar en termes crítics sobre aquestes qüestions.

Així mateix, per exemple, avui estan informatitzats els recomptes i les actes electorals. He fet alguns estudis d'algunes entitats, i el que reclamen

Fruit d'un estat de dret esclerotitzat, convertit prèviament en un poder hegemònic d'un sector sobre tots, emergeixen els líders destructius que modelen la pròpia societat amb el seu propi interès

és que hi hagi uns elements com poden ser l'autenticació, fiabilitat, veracitat, anonimat, la impossibilitat de coacció, verificació individual, neutralitat i precisió. Fixeu-vos quants requisits per pensar que substitueixin una cosa que ja està garantida —almenys en la democràcia formal, com és el vot— el vot, el recompte amb papereta analògica. Per tant tots aquests fenòmens s'hauran de resoldre prèviament perquè no es produeixin frauds significatius o una gestió interessada per part de grups de poder.

Cal afegir que les pròpies xarxes són de gestió privada: no són un espai públic. Un factor també problemàtic a l'hora de fiar-se dels canals de transmissió com a tals.

Per què aquest espai entre comunicació i democràcia? És la vella història marxista, que continua sent instructiva, sobre els desajustos històrics, de vegades llargs, entre la tecnologia i forces productives pel que fa a les relacions socials de producció, de distribució, de classe i de poder. Tot allò que conforma la definició d'una societat.

Recordem que la xarxa va néixer de manera gratuïta i col·laborativa i se la va apropiar gent innovadora i proactiva, que buscava una socialització gratuïta. Gent molt voluntariosa que reclamava les tarifes planes i ho van aconseguir, que va impulsar la comunicació horitzontal lliure dels p2p i va apostar per l'accés gratuït. Però el temps ha fet confluïr en una època d'interessos comuns, al lobby progressista i les tecnològiques de Silicon Valley per tirar enrere normatives com SOPA, PIPA i l'ACTA a Europa.

No obstant això, ara estem en una època de caràcter termidorià, en una fase de tornada a aquests recursos interpretats on ja les tecnològiques sí que donen suport a les noves normatives i s'alien amb elles, i d'alguna manera es canalitzen i es produeix aquest fenomen que comentava de desposseïció, també dels marcs que havien definit la xarxa.

Estem en una època de canvi de fase, on hi ha una apropiació i funcionalització sistèmica del que abans eren àmbits horitzontals, on el predomini del vídeo amateur d'entreteniment es compensa amb les xarxes protocol-

litzades o amb vídeos de pagament o l'ocupació del comentari bast a twitter o la disciplina de Facebook, el triomf creixent de les subscripcions barates...

Estem en una època on hi ha hagut una reagrupació tecnològica dels poders de sempre que alguns anomenem el capital simbòlic; capital cognitiu li diuen uns altres... En tot cas, sempre al darrere seu hi ha la intervenció del capital financer.

Líders destructius

Un altre element a considerar, en el moment històric actual, és l'aparició dels líders destructius. Són líders que exploten prejudicis, creences i solucions fàcils, no tenen regles, tenen la seva veritat, no rendeixen comptes, imposen... i guanyen eleccions. La seva comunicació entra en la lògica dels *big data*, alterant la formació de l'opinió pública, com ja ha passat amb les campanyes de Trump o del Brexit.

Sí que hi ha un lleuger canvi en aquests líders destructius: un precedent d'aquest estil és Silvio

No hi va haver mai veritat en les societats en conflicte, i la postveritat com a mitja veritat, com a emoció adornada o com a pura mentida, és tan vella com el món

Berlusconi, que era el típic empresari que salta a la política, que es fa amb la política, que té mitjans de comunicació propis, a més dels públics, i té tota la comunicació al seu nom. És el rei de l'era analògica comprant mitjans.

Trump no necessita això, és el rei de la xarxa digital i no necessita comprar mitjans: és un «influencer». No té en propietat els sistemes de mitjans, no té cadenes de televisió, però té la vara de comandament perquè té la creença d'un grup social que l'ha legitimat en urnes.

Es pot permetre el luxe de no seguir les regles –de defensa democràtica–, per la forma com realitza els canvis, les alternances de poder o d'aprofitar un context per posar cap per avall realment tot el sistema. I no només en l'àmbit econòmic, sinó també les regles internacionals, la democràcia interna, els criteris de diversitat, de respecte entre les persones...

Amb això hem tornat al «govern dels homes» que ha substituït el «govern de les lleis». Sempre es va considerar que és millor el govern de les lleis perquè és més fiable. Més fiable

perquè va cristal·litzar l'estat de dret com subordinació de tot el poder al dret, com deia Norberto Bobbio. Però el govern dels homes es fonamenta quan aquests homes —o dones— des d'una praxi messiànica i retrògrada substitueixin les pròpies lleis o la pròpia societat perquè «la seva voluntat és la voluntat de tots».

Aquest fet ens porta a una altra època on, com a fruit d'un estat de dret esclerotitzat, convertit prèviament en un poder hegemònic d'un sector sobre tots, emergeixen aquests líders destructius que modelen la pròpia societat amb el seu propi interès i discurs.

I és el que entenem amb una vella llegenda del bandoler Procust: diuen que tallava les cames de les seves preses perquè cabessin al seu llit. No adaptava el llit a les persones, adaptava les persones al seu llit. Això en el fons és la gestió de la societat conforme les normes: tinc la norma, tinc aquesta voluntat, tinc aquest recurs. I és quan es fan lectures tabú com ara la de la constitució espanyola. O també per exemple, ara sembla tabú parlar de la tramposa regla per la qual no

es computen les penes que ja han complert els presos etarres a França, quan han de complir sentència a l'Estat. Bé, doncs aquesta mena de qüestions són típiques del bandit Procust.

I això ho coneixen molt bé vostès a Catalunya perquè el bandit Procust, no vull posar-hi el nom, va ajustar el que era la voluntat d'un poble que volia anar a una direcció a una norma interpretada per un Tribunal partidista que volia laminar drets justos d'una comunitat.

Per tant, estem en el regne de Procust: a més de líders destructius tenim un Procust imperant en tota classe d'interpretació d'un estat legítim de dret en forma d'estat formal de dret.

Postveritats

No hi va haver mai veritat en les societats en conflicte, i la postveritat com a mitja veritat, com a emoció adornada o com a pura mentida, és tan vella com el món. I ens apunta que les creences, els sentiments, els líders o els *trending topics* comen-

Igual que la postveritat, els populismes són qualsevol cosa menys nous. No tenen per què tenir una connotació negativa, ja que són símptomes de problemes previs del sistema

cen a ser el caldo on es modela el pensament.

Hi ha tres nous ingredients que afigureixen aquestes postveritats en la nostra època: primer, la frustració de la societat de benestar, que ha portat indignació o resignació o distracció, fet que provoca que hi hagi molta gent votant l'extrema dreta, que serà una solució encara pitjor.

O també perquè la política s'ha desconnectat dels resultats. És a dir, a la política se li han de demanar fets i resultats: resol aquest problema i pels seus fets el coneixeré i per resultats de la seva gestió després li revalidaré la confiança en dos o tres anys, si ho ha fet bé. No, aquesta correlació ja és buida i ara el soroll immens i la por envers l'altre és el que regna enlloc dels resultats de la vida política.

I un tercer element és l'esclat d'Internet amb un immens soroll en totes les direccions amb molts nous agents —des de *bloguers*, *tuitaires* i *youtubers*...—, amb una fabricació de l'agenda molt múltiple que permet un àmbit propens a l'aparició de les *fake news* o a veure qui la diu més grossa.

Amb aquests ingredients quallen els líders destructius, sobretot amb enfocaments catastròfics, subjectius, purament ideològics i contraris als altres... trobar un enemic rendeix molt. Amb això no cal retre comptes més que per a la causa que és la mateixa que la del superheroi; es pot mentir, amenaçar i ja no hi ha ni veritats, ni regles ni *fair play*, ni diàleg, ni aprenentatges; només projecte, el projecte del líder, missió en la qual es donen la mà Déu, en el cas americà el poble americà —entès com a comunitat de creients en el líder i en la seva missió— i el Profeta Trump. Això és un 1984 en estat pur.

Per això aquest marc encaixa molt bé amb els escenaris «post» que són aquells que ens diuen el que ja no és però no tenim ni idea del que serà.

El post és un recurs retòric que diu «no és allò però a on anem?». Són èpoques de punts d'inflexió, èpoques de transició i ja veurem per on es va decantant. És a dir, el capitalisme postindustrial, l'era del postbenestar, l'era de postmodernitat són els posts que ara mateix no sabem cap a on apunten.

Cal tenir en compte que empèitir el camp de la postveritat requereix ampliar el camp del saber, de l'educació —la universitat té molt a dir— i de la maduració de l'opinió pública; i, també, la de millorar la qualitat del sistema de comunicació.

Populismes i populismes

Aquesta també és època de populismes. Hi ha qui pretén situar els populismes com un tot únic i on Donald Trump és en el mateix paquet que Pablo Iglesias. Això comporta que davant de qualsevol enfocament crític, s'intenta protegir la bondat de l'estat de dret formalitzat anterior, que és el que està en qüestió, encara que actualment estiguin avançant líders destructius i líders que tenen un altre tipus de pensament.

Igual que la postveritat, els populismes són qualsevol cosa menys nous. No tenen per què tenir una connotació negativa, ja que són més aviat símptomes de problemes previs del sistema.

Per exemple, els nacionalismes democràtics perifèrics o els sobiranistes republicans o els republi-

Els sobiranistes republicans, o els republicanismes de tall nacional, tenen un component populista perquè van més enllà de les regles de la distribució, o de les tradicions clàssiques del liberalisme i socialisme, per introduir el factor comunitari

canismes de tall nacional, tenen un component populista perquè van més enllà de les regles de la distribució, del pensament entre les tradicions clàssiques del liberalisme i socialisme per introduir el factor comunitari com un element a tenir en compte en la vida pública, perquè a més alguns generen un vincle social que normalment ni la dreta ni les esquerres tradicionals han tingut en consideració que és de la comunitat.

Això conforma un enfocament que encaixaria molt bé amb les tesis del propi d'Antonio Gramsci. Si en algun lloc podrien ser més apropiades les reflexions d'aquesta filosofia és justament en aquests llocs on es produeixen republicanismes sobiranistes a Europa en contextos democràtics.

En tot cas, el populisme com a tal no defineix una ideologia, ni uns fins polítics, ni té referències de classe, ni gestió d'identitats ni programes polítics, és a dir, no té una naturalesa unívoca.

Cada populisme concret tindrà la seva. I aquesta és una naturalesa absolutament contraposada a altres

tipus de populismes i molt més contraposada que els propis models clàssics de filosofia política ancorats, ja sigui en la democràcia liberal, en el socialisme o en el republicanisme.

Els populismes es deuen a aquestes èpoques de transició, i per això, no es pot ficar en un mateix paquet Trump o els populismes perifèrics de tall sobiranista, ja que no existeix ni una ideologia ni una naturalesa populista única, en absolut. Després cada un dels populismes en concret dirà si és un populisme progressista o un populisme democràtic o xenòfob o reaccionari, i és per aquest motiu que no crec que s'hagi de barrejar ni una cosa ni l'altra.

Amb això cal apuntar com a hipòtesi que a la crisi abans descrita de les democràcies, la qual afavoreix l'emergència de posicions antidemocràtiques, cal afegir que el canvi digital —malgrat les seves potencialitats tècniques— no solament no la canalitza sinó que l'agreuja, ell mateix afectat per una crisi de funcionalitat social reorientada cada vegada més amb enginyeries socials de manipulació.

La diversitat cultural a la cruïlla

La diversitat ens parla de múltiples expressions de les cultures. Però és un àmbit incòmode perquè es remet a immenses minories, gèneres... tot allò que va ser tapat per la Il·lustració clàssica, que era universalista i cosmopolita a costa d'amagar sota la catifa les realitats socials comunitàries dels països, els gèneres... Aquesta va ser la Il·lustració que ens van vendre, i crec que és més interessant la Il·lustració de Johann Gottfried Herder que ens remet almenys a les comunitats de vida, a les comunitats culturals com un element central de socialitat.

La diversitat és incòmoda perquè ens parla d'aquestes immenses minories, de diferents gèneres, de grups ètnics, de trams de societat civil, de minories lingüístiques, de països petits... tot allò que està amagat i que, d'aquesta manera, corregeix l'exclusiva mirada econòmica que tradicionalment s'ha tingut sobre la cultura.

Som diversos per naturalesa, som diferents comparativament, sense més límit que els drets humans i llibertats dels altres. I de fet, no s'ha

La diversitat és incòmoda perquè ens parla d'aquestes immenses minories... tot allò que està amagat i que, d'aquesta manera, corregeix l'exclusiva mirada econòmica

d'aïllar la diversitat d'altres principis que hi casen molt bé. L'equitat sense diversitat no és possible, la diversitat sense equitat tampoc, i la diversitat funciona bé per no generar grups aïllats i confrontats quan se la fa casar amb l'equitat, la igualtat, la sostenibilitat, la llibertat, la solidaritat, la integració, el desenvolupament... en fi, tots aquests elements que la qualifiquen.

Per això la diversitat es pot veure com un fet social de l'espècie —tal com ho explica l'Informe Mundial UNESCO en 2010— però també com un bé jurídic que a poc a poc es va regulant, que es va reglamentant.

I en aquest sentit, la Convenció que va oferir una base doctrinal per a iniciatives i normatives com a Catalunya com a Euskal Herria en termes de quotes de distribució i d'exhibició o sistemes d'ajudes o de finançament, ens va permetre una doctrina paraigua per explicar i justificar per què són necessàries les polítiques nacionals de cultura i comunicació.

Cal relacionar la Convenció amb el Pacte Internacional de Drets Econò-

mics, Socials i Culturals (1966) que a la vegada està signat per l'Estat espanyol per l'article 96 i ja passa a ser dret intern, i per tant molt important, queda recollit el dret a decidir, i que el Pacte a més d'aquests àmbits també recull el dret a l'autodeterminació, i per tant ens remet a explicar que comprèn la llibertat d'explicar, rebre i difondre informacions també la diversitat comunicativa, no només la diversitat cultural.

Però fa la impressió que la doctrina internacional de la UNESCO va ser el zenit d'una època de l'analògica però no ens prepara per a l'era digital. I que possiblement des de cada comunitat caldrà lluitar al respecte per gestionar la seva vida col·lectiva.

Ja de per si està sent un atemptat contra la diversitat que una minoria de propietaris de xarxes o serveis digitals gestionin la major part dels fluxos del món.

Teòricament les tecnologies anaven a fer visible la diversitat però ens trobem que en estar concentrades en xarxes, protocols, investigació o nous serveis, hi ha una erosió de la diversitat cultural.

Per tant, la capacitat de les cultures subalternes, com les nostres, per ser visibles al món es dissol per la sobreexposició als serveis i continguts de les grans transnacionals de la comunicació.

Amb tot això, davant del discurs de la igualtat de les cultures, perquè les xarxes permeten horitzontalitzar les cultures del món, cal dir que no totes les cultures són iguals davant les xarxes.

Les cultures centrals i dels grans idiomes i els grans estats amb millors focus tecnològics i historial d'oferta audiovisual o de videojocs, tenen moltes més oportunitats. S'amplia el desequilibri en l'època on era possible prescindir-ne. La proporció interna a cada país entre la producció pròpia i la procedent d'alguns pols de l'exterior augmenta. És a dir, cada cop tenim menys producció pròpia i d'ús col·lectiu.

Les minories estan més comunicades però el poder comunicatiu de les cultures centrals es torna planetari.

Per tant, sent la diversitat un principi desenvolupable i inacabat, cal afrontar nous reptes:

Esperar que les tecnologies permetin la millora de les democràcies seria posar el carro davant dels bous. És més assenyada la seqüència contrària

Perquè les llengües centrals i les cultures centrals sí que han fet un salt qualitatiu en comunicacions; perquè hi ha una classe global transnacional que fa servir aquests aspectes; perquè han crescut posicions xenòfobes al món que són contràries a la diversitat que van disciplinant fins i tot als corrents ideològics convencionals dels estats.

Però, en contra d'aquesta tendència continuen havent-hi afortunadament processos d'exigència de democràcia participativa o emergència de subjectes comunitaris actius, com és el cas exemplar del procés català, o amb elements de discurs propi com hem tingut a Euskal Herria.

Gestionar els canvis

He fet una anàlisi més ombrívola que lluminosa, considerant que s'ha produït una regressió democràtica i un rebuig a la diversitat en els últims anys. Cal dir que això no exclou que hi hagi hagut centelleigs interessants com els que comentava abans amb Amèrica Llatina en èpoques passades, i que han acabat el seu cicle; amb fenòmens d'antiglobalització;

amb la lluita de l'Internet lliure; amb processos d'emancipació nacional; sobretot amb el gran moviment feminista que s'ha produït en els últims anys; i fins i tot també amb la lluita de les edats madures a través de la lluita dels pensionistes.

La veritat és que és una assignatura rellevant en les societats: guanyar diversos reconeixements a l'altre com a part d'un mateix concepte de ciutadania. És a dir, que la ciutadania no sigui aliena al reconeixement de l'altre, sinó que l'altre reconegui un reconeixement dins d'aquest concepte de ciutadania, per realitzar polítiques nacionals i territorials, de cultura i comunicació.

Els temes en els quals crec que es caldria treballar serien:

Afavorir els viviers culturals, la producció independent, les quotes de música, de cinema autòcton o de continguts televisius en els mitjans de comunicació.

En la informació, s'hauria de desenvolupar una llei-estatut de l'informador, implementar consells informatius —que ja existeixen en molts llocs però que tenen una funcionalitat més rellevant— afavorir una aliança entre

periodistes, usuaris i internautes, promoure els serveis públics o l'impuls de la informació «en comú».

Defensar per a la gestió de les xarxes criteris com la neutralitat de la xarxa, les tarifes pactades, la regulació dels oligopolis, les normes de regulació per al tràfic de bases de dades personals...

Es requeriria també per assumir el repte d'Internet una estratègia nacional, em refereixo a escala catalana o escala basca, pactada per la xarxa amb mesures de suport, per donar prioritat a les comunicacions pròpies a premsa, ràdio i televisió.

Proclamar els drets fonamentals dels internautes o els drets dels abonats: accés, informació, continuïtat, seguretat, portabilitat, canvi...

El suport institucional als cibermitjans.

I també, un element que abans no teníem en compte, que és la defensa del procomú, que passaria per l'accés lliure a un fons, a la promoció dels portals públics i a les creacions lliures.

Un país ha d'apostar per aprofundir en la democràcia en clau representativa i participativa en tots els àmbits. Així, per força, caldrà assumir aquesta lògica democratitzadora

Dit d'una altra manera, esperar que les tecnologies permetin la millora de les democràcies seria posar el carro davant dels bous. És més asse-nyada la seqüència contrària.

Un país ha d'apostar per aprofundir en la democràcia en clau representa-tiva i participativa en tots els àmbits. Així, per força, caldrà assumir aques-ta lògica democratitzadora, la lògica general del repte per la democratit-zació dels accessos i comunicacions com a substancial.

I això els estranyarà que ho digui un comunicòleg, però penso que les prioritats s'ubiquen més en aquest principi democràtic i en el principi de diversitat. És on se situen millor els processos de democratització de la cultura de les comunicacions.

Eskerrik Asko, Moltes gràcies! ■